

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**



Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра політичних інститутів та процесів

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СПЕЦСЛУЖБИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма «Політологія. Національна безпека»
Спеціальність 052 Політологія
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні кафедри
політичних інститутів та процесів
Протокол № 5 від 1 грудня 2023 року

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Спецслужби в системі національної безпеки
Викладач (-і)	Дерев'янюк Сергій Миронович
Контактний телефон викладача	+380960174820
Е-mail викладача	serhii.derevianko@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний та заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/developer/course/view/4135
Консультації	Середа, 15.00-16.00
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Навчальна дисципліна «Спецслужби в системі національної безпеки» є вибірковою компонентою освітньої програми підготовки фахівців з політології за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти денної та заочної форми навчання. Предметом вивчення навчальної дисципліни є концептуальні та правові основи, діяльність спецслужб як важливої складової сектору безпеки та оборони в системі забезпечення національної безпеки України та інших держав. Складається з двох змістовних модулів : «Спецслужби в системі національної безпеки: поняття, структура, повноваження, діяльність» та «Служба безпеки України як державний орган спеціального призначення». Форми освітнього процесу : лекції, семінарські заняття, самостійна робота, підготовка індивідуального науково-дослідного завдання та ін. Підсумковий контроль – залік.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Метою вивчення навчальної дисципліни «Спецслужби в системі національної безпеки» є формування у здобувачів розуміння концептуальних засад місця та ролі спецслужб в системі національної безпеки, знання правових основ їх діяльності; оволодіння практичними навичками аналізу завдань, стану, актуальних проблем діяльності спецслужб України та інших країн, необхідних як з пізнавальною метою, так і для подальшої професійної діяльності.</p> <p>Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є:</p> <ul style="list-style-type: none"> • з'ясування місця та ролі спецслужб як складової сектору безпеки і оборони в системі національної безпеки України та інших країн; • з'ясування видів, завдань і функцій, правових основ діяльності спецслужб; • вивчення основних напрямів діяльності Головного управління розвідки Міністерства оборони (воєнна розвідка), Служби зовнішньої розвідки України, Управління розвідки Адміністрації Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони України та інших спецслужб; • аналіз правових основ, завдань і діяльності Служби безпеки України. 	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p>Вивчення навчальної дисципліни «Спецслужби в системі національної безпеки» спрямоване на набуття компетентностей, визначених «Стандартом вищої освіти України із галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (затверджений та введений в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 25.07.2023 р. № 903. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/052-Politolohiya-bakalavr.28.07-1.pdf), а саме :</p> <p>Загальні компетентності: ЗК 01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>Спеціальні (фахові) компетентності: СК 01 Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки, загальної теорії національної безпеки, структуру, принципи забезпечення національної безпеки, складові сектору безпеки і оборони.</p>	

СК 09 Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефахівців.			
СК 12 Здатність аналізувати основні проблеми забезпечення сфер національної безпеки, зрозуміло надавати оцінку тенденціям розвитку державної політики у сфері національної безпеки, аналізувати доктрини та стратегії національної безпеки іноземних держав та визначати потенційний негативний вплив їх реалізації на національну безпеку України.			
5. Організація навчання			
Обсяг навчальної дисципліни			
лекції	12 год / 4 год		
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18 год / 6 год		
самостійна робота	60 год / 80 год		
Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
5	052 Політологія	3	Вибірковий
Тематика навчальної дисципліни			
Тема		кількість год.	
		лекції	сам. роб.
		семін. заняття	
Змістовий модуль № 1. Спецслужби України : поняття, структура, повноваження, діяльність			
Тема 1. Національна та державна безпека України: поняття, система та структура. Співвідношення національної та державної безпеки		2	4
Тема 2. Спеціальні служби України : поняття, види, завдання та функції		4	4
Тема.3. Генеза виникнення, становлення та розвитку спецслужб в Україні		4	8
Тема 4. Політико-правові засади діяльності спецслужб в Україні		2	6
Тема 5. Головне управління розвідки Міністерства оборони України (військова розвідка)		2	4
Тема 6. Служба зовнішньої розвідки України		2	4
Тема 7. Управління розвідки Державної прикордонної служби України. Державне управління охорони України та інші спецслужби		4	8
Змістовий модуль № 2. Служба безпеки України як державний орган спеціального призначення			
Тема 8. Правові засади діяльності Служби безпеки України		2	4
Тема 9. Закон України «Про Службу безпеки України» та інші акти законодавства України, що регулюють діяльність СБУ		2	6
Тема 10. Завдання і засади діяльності СБУ. Повноваження та права СБУ		2	4
Тема 11. Система і організація діяльності Служби безпеки України		2	4
Тема 12. Кадри СБУ : склад, вимоги, правове регулювання		2	4
ЗАГ:		12	60
<p><i>Перелік питань для обговорення на лекціях та семінарських заняттях, список літератури для підготовки до кожного заняття та завдання для самостійної роботи й самоконтролю, перелік індивідуальних науково-дослідних завдань та вимоги до їх виконання розміщені на сторінці навчальної дисципліни в системі дистанційного навчання Університету.</i></p>			

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни

Структура розподілу балів передбачає:
 1) відповіді на семінарських заняттях – 50 балів;
 2) написання контрольної письмової роботи – 20 балів;
 3) виконання індивідуального науково-дослідного завдання – створення та представлення графічної презентації з визначеної проблеми навчальної дисципліни – 20 балів (з них 15 балів – за проєкт, 5 балів – за представлення).
 4) написання тематичних тестів – 10 балів.
 Загальна кількість – 100 балів.

Оцінка в балах	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік
90-100	відмінно	A	зараховано
80-89	добре	B	
70-79		C	
60-69	задовільно	D	
50-59		E	
26-49	незадовільно (з можливістю повторного складання)	FX	незараховано
1-25	незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням курсу)	F	

Вимоги до письмових робіт

Виконання контрольної письмової роботи передбачає:
 1) повторення здобувачами лекційного матеріалу та отриманих знань при підготовці та проведенні семінарських занять, самостійного опрацювання рекомендованої літератури з питань, що виносяться на модульний контроль;
 2) написання контрольної письмової роботи передбачає виконання здобувачами в аудиторії індивідуального завдання, що вимагає: виявлення розуміння сутності понять і термінів; вміння структурувати основні елементи політик і практик; знання теоретичних засад, завдань, методів; знання конкретних джерел та практичної діяльності досліджуваних структур.
 3) написання письмової контрольної роботи є обов'язковим для отримання підсумкової оцінки. Студент, який не написав контрольну роботу, вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачені з даної навчальної дисципліни.

Загальна кількість – 20 балів. Контрольна робота включає:

- 2 теоретичні завдання (оцінюються по 5 балів кожне);
- 10 тестових питань (по 1 балу за кожне питання).

Структура оцінювання відповідей на розгорнуті запитання:

1-4 б. – відповідь складається із 1–2 речень, містить узагальнюючу інформацію про діяльність спецслужб або одиничні конкретні факти.

5-7 б. – відповідь не структурована, вступ і висновок відсутні; студент демонструє знання окремих фактів, подій з діяльності спецслужб або допускає значні помилки; не володіє термінами і поняттями; узагальнення відсутні.

	<p>8-12 б. – відповідь структурована в рамках основної частини, не містить яскраво вираженого вступу чи висновку; студент розкриває діяльність спецслужб в рамках питання із значними прогалинами та розривами; демонструє знання найбільш важливих фактів, подій, але допускає значні помилки; на задовільному рівні володіє термінами і поняттями; у відповіді практично відсутні узагальнення або вони дуже фрагментарні.</p> <p>13-16 б. – відповідь структурована, містить або вступ або висновок; студент розкриває діяльність спецслужб в рамках конкретного питання із певними пробілами та розривами; демонструє знання значної кількості фактів, подій, явищ, процесів, постатей, проте допускає окремі помилки; володіє термінами і поняттями; робить фрагментарні узагальнення, усвідомлює роль і значення конкретних подій.</p> <p>18-20 б. – відповідь детально структурована, містить вступ, основну частину та висновок; студент повноцінно розкриває діяльність спецслужб в рамках конкретного питання; демонструє знання значної кількості конкретних фактів, подій; на високому рівні володіє термінами і поняттями; водночас робить узагальнення та висновки з питання, розуміє ширший контекст конкретних подій, усвідомлює їх роль і значення, демонструє володіння науковою літературою з теми.</p> <p>Контрольна робота здобувачами денної форми навчання виконується на семінарському занятті після завершення вивчення першого модуля. Здобувачі заочної форми навчання повинні здати її в електронному вигляді у термін до 1 грудня.</p>
<p>Семінарські заняття</p>	<p>Відвідування та активна участь студентів у семінарських заняттях також є обов'язковою умовою успішного оволодіння курсу. Пропонуються наступні форми роботи : виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. Оцінці підлягають : рівень знань, продемонстрований у виступах, активність при обговоренні питань, відповіді на питання експрес-контролю тощо.</p> <p>Критеріями оцінки усних відповідей можуть бути: повнота розкриття питання; логіка викладення; впевненість та переконливість, культура мови; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, наукових статей тощо); аналітичність міркування, вміння робити порівняння, узагальнення та висновки.</p> <p>Робота на семінарських заняттях оцінюється в діапазоні від 2 до 5 балів. При переведенні в бали в сумі можна набрати 50 балів.</p> <p>Виступи на семінарських заняттях оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки відповідно до національної шкали (5 балів) за такими критеріями:</p> <ul style="list-style-type: none"> – «відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок; – «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички,

	<p>висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;</p> <p>– «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;</p> <p>– «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.</p> <p>Усна відповідь може бути доповнена наочними посібниками, зокрема, візуалізованою презентацією (обсягом 10-15 слайдів), зміст та використання якої оцінюється окремо. Вимоги до презентації : візуалізований характер, гармонійне поєднання зображень та тексту, наявність самостійно підготовлених схем і таблиць; усі елементи презентації мають бути підготовлені студентом самостійно з дотриманням вимог академічної доброчесності</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Здобувач допускається до підсумкового контролю за умови повного виконання всіх видів роботи, передбачених програмою навчальної дисципліни. Студент (-ка) допускається до підсумкового контролю в грудні за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» та набору 26 і більше балів.</p>
<p>Підсумковий контроль</p>	<p>Підсумковий контроль рівня знань і успішності студентів передбачає виставлення підсумкової залікової оцінки на підставі даних поточного контролю, яким оцінюються: систематичність роботи на семінарських заняттях, рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах, активність при обговоренні питань, самостійне опрацювання тем, виконання індивідуальних завдань, контрольних (тестових) робіт.</p> <p>Підсумкова оцінка виставляється студенту в кінці семестру за результатами роботи на семінарських заняттях, обговорення дискусійних питань, виконаних індивідуальних проектів та контрольних (тестових) завдань.</p> <p>Отримані «незадовільні» оцінки відпрацьовуються в обов'язковому порядку, але враховуються при додаванні оцінок і входять у загальну кількість отриманих оцінок.</p>
<p>7. Політика навчальної дисципліни</p>	
<p><u>Політика курсу</u> полягає у послідовності набуття знань, умінь і навичок у ході лекцій, семінарських занять і самостійної роботи. Курс передбачає роботу в колективі. Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін. Під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності. Презентації та доповіді мають бути авторськими оригінальними.</p> <p><u>Академічна доброчесність:</u> Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 25%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв). Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету й визначені локальними нормативними актами, з якими можна ознайомитися за посиланням:</p>	

<https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>.

Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. Відвідування лекцій та семінарських занять для студентів є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Політика курсу передбачає прездачу усіх невиконаних завдань в силу серйозних запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності студента (-ки) на лекції чи семінарського заняття, отримання негативної оцінки на семінарських заняттях або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – середа, 15.00 год. – 16.00 год.

Неформальна освіта: Можливе зарахування результатів неформальної освіти у відповідності з Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти: [Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника \(Редакція 3\) \(введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.\)](#)

8. Рекомендована література

Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України : монографія. Київ : Талком, 2017. 576 с.

Військова розвідка : навч. посіб. / упоряд. : С. О. Пахарев, І. О. Луценко, А. П. Наконечний, Д. В. Зайцев. Київ : Видавничо-поліграф. центр «Київський університет», 2022. 332 с.

Гвоздь В. І. Воєнна розвідка України на зламі другого тисячоліття. Київ : Борисфен Інтел, 2017. 320 с.

Гвоздь В. І. Історичні, правові і політичні аспекти розвідувальної діяльності держави : монографія. Київ : «Борисфен Інтел», 2018. 576 с.

Головне управління розвідки Міністерства оборони України. Історія, сучасний стан, основні нормативні акти, коментарі і роз'яснення / Петков С. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2022. 502 с.

Гордієнко С. Г., Доронін І. М. Державна безпека України в сучасних умовах: проблеми компетенції державних органів. *Інформація і право*. 2021. № 2(37). С. 81–93.

Дерев'яно С. М. Безпековий вимір народовладдя в умовах гібридної війни. *Держава і право: зб. наук. пр. Серія. Політичні науки*. Вип. 87 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2020. С. 308–318.

Дерев'яно С. М. Обмеження політичних прав громадян в умовах воєнного стану: політико-правові підстави. *Держава і право: зб. наук. праць. Серія. Політичні науки*. Вип. 93 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во “Юридична думка”, 2019. С. 26–38.

Дерев'яно С. М. Спроби легітимації рашистського окупаційного режиму через референдум та їх нікчемність. *Держава і право: зб. наук. пр.* Вип. 91 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2022. С. 249–261.

Державна охорона в Україні в умовах правового режиму воєнного стану: навч. посіб. / за заг. ред Микитюка М. А. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2023. 416 с.

Державна прикордонна служба України. Історія, сучасний стан, основні нормативні акти, коментарі і роз'яснення / Петков С., Журавльов Д., Дрозд О., Копотун І., Коропатнік І., Петков В., Сєдих Ю., Шарашенідзе А., Бортняк В. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2022. 510 с.

Дзьобань О. П., Настюк В. Я., Белевцева В. В. Проблеми захисту національних інтересів України у сфері державної безпеки в умовах геополітичних трансформацій ХХІ століття : монографія. Харків : Право, 2013. 295 с.

Завадська О. В. Статус поняття «спецслужби» в українській та англійській лінгвокультурах : лексико-семантичний аналіз. *Studia linguistica: збірник наукових праць* / КНУ ім. Тараса Шевченка. Київ, 2012. Вип. 6, ч. 2. С. 48–54.

Ляковська С. П. Історія розвідки і контррозвідки в Україні у запитаннях та відповідях : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 : Історія розвідки і контррозвідки в Україні у запитаннях та відповідях. Нац. акад. Служби безпеки України. Київ : Нац. акад. СБУ, 2019. 267 с.

На сторожі безпеки держави: українській спецслужбі - 10 років : зб. публіцистичних матеріалів про окремі аспекти діяльності Управління Служби безпеки в Івано-Франківській області. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2002. 160 с.

Нариси з історії розвідки суб'єктів державотворення на теренах України / В. В. Цибулькін, Л. М. Рожен, Д. В. Веденєєв та ін.; заг. ред. П. Д. Морозов. Київ, 2011. 535 с.

Нездоля О. І. Спецслужби і влада України. Донецьк : Каштан, 2011. 775 с.

Пик С. М. Таємна дипломатія і розвідка у міжнародних відносинах : підручник / М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 491 с.

Пилипчук В. Г. Система організації управління і правового забезпечення діяльності спецслужб (досвід країн Європейського Союзу та Північної Америки) : аналіт. доп. / В. Г. Пилипчук, М. О. Будаков, В. М. Гірич ; Нац. ун-т стратег. дослідж. Київ : НІСД, 2012. 52 с.

Правові засади взаємодії військовослужбовців Управління державної охорони України з представниками засобів масової інформації : [навч. посіб.] / [О. Б. Горова та ін.] ; Управління державної охорони України [та ін.]. Ужгород : Інститут Управління державної охорони України, 2021. 221 с.

Роль і місце національної спецслужби в історії українського державотворення. Київ : ВПЦ «Київський Університет», 2017. 183 с.

Роль і місце національної спецслужби в історії українського державотворення : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 17 берез. 2017 р. / Служба безпеки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка ; [упоряд.: О. О. Харіна, Т. О. Давидова, О. І. Матяш]. Київ : Нац. акад. СБУ, 2017. 357 с.

Сідак В. С. Національні спецслужби в період Української революції 1917-1921 рр. (невідомі сторінки історії) : Ін-т історії України Нац. акад. наук України, Акад. Служби безпеки України. Київ. : Альтернативи, 1998. 317 с.

Скрипник О. Розвідники, народжені в Україні. Київ : Ярославів Вал, 2011. 624 с.

Скрипник О. В. Українська розвідка. 100 років боротьби, протистоянь, звершень. Київ : АДЕФ-Україна, 2019. 341 с.

Служба безпеки України: історія та сучасність : до 20-ї річниці створення / [В. Г. Рокитський, О. Ф. Белов, В. П. Варганов та ін.]. Київ : Корбуш, 2012. 383 с.

Служба Безпеки України. Історія, сучасний стан, основні нормативні акти, коментарі і роз'яснення / Петков С. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2022. 560 с.

Служба безпеки України як складова системи протидії організованим злочинності та корупції : монографія / [Ю. Р. Гавдьо та ін.] ; за заг. ред. проф. Г. В. Новицького ; Служба безпеки України, Нац. акад. Служби безпеки України. Київ : НА СБУ, 2021. 143 с.

Служба зовнішньої розвідки України = Foreign intelligence service of Ukraine : історія і сьогодення : [кн.-альбом] / [авт.-упоряд. О. В. Скрипник ; за ред. Г.О. Ілляшова ; фото: М. В. Молдаванова та ін.]. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : АДЕФ-Україна, 2013. 111 с.

Служба зовнішньої розвідки України. Історія, сучасний стан, основні нормативні акти, коментарі і роз'яснення / Петков С. В., Копотун І. М., Коротатнік І. М., Кривенко О. В., Ануфрієв М. І., Курилюк Ю. Б. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2022. 508 с.

Шевченко А. Воєнна розвідка України. У небі, на морі, на землі. Книжка від ГУР МО / Передмова К. Буданова. Київ : Yakaboo Publishing, 2023. 192 с.

Ярмиш О., Бернацький Б. «Лицарі плаща й кинджала» (Українська історія кризь призму діяльності спецслужб). Харків : Фоліо, 2023. 448 с.

Сергій Дерев'яноко,
доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політичних
інститутів та процесів